

VOLUNTARIATUL – CRITERIU DE EVALUARE A EFICIENȚEI EDUCAȚIEI ECOLOGICE

Prof. univ. dr. **Mar ian Iovan***

Rezumat

În acest articol, autorul demonstrează că eficiența educației pentru mediu poate fi mult mai mare dacă va fi integrată în sfera largă a educației morale – civice și dacă este orientată de un ideal cuprinzător emanat din dreptul fundamental al omului la un mediu curat și bine conservat, de valorile moral – civice contemporane. Pe baza unor cercetări empirice, autorul pledează, cu argumente, pentru valorificarea mai amplă în formarea „personalității ecologice” a oamenilor de mâine a trăsăturilor socioumane, artelor, eticii și esteticii. Personalitatea ecologică, privită ca rezultat al educației ambientale, își găsește concretizarea în societățile contemporane sub forma voluntariatului practicat pentru rezolvarea problemelor de mediu. În profilul acestei personalități nu trebuie estimată contribuția ecologică, în detrimentul atitudinilor și sentimentelor pozitive față de mediu, a voinței și orientării caracteriale. În formarea, prin activități de educație ecologică, a acestor trăsături de personalitate trebuie acordată o mai mare importanță exercițiului, organizării de acțiuni practice de ocrotire a mediului și, în general, utilizării metodelor educației moral – civice.

Cuvinte-cheie: educație ecologică; etică; dezvoltare durabilă; probleme de mediu; voluntariat; valori morale.

Abstract

The author proves that the efficiency of the environmental education could be much higher if included within the broader sphere of moral and civic education and if it is driven by a more extensive ideal sprung from the fundamental human right to a clean and well preserved environment, by the contemporary moral and civil values. Based on empirical research, the author pleads and motivates for an increased capitalization of the humanities and social sciences, of art, of environmental ethics and aesthetics in shaping “the ecological personality” of the tomorrow people. Seen as a result of the environmental education, the ecological personality materializes in volunteering in order to find the answers for the environmental issues in the contemporary societies. When shaping this kind of personality profile, the ecological awareness need not be underestimated to the detriment of the positive attitudes and feelings towards the environment, the human will and

* Universitatea de Vest „Vasile Goldi” Centrul de Cercetări Sociale, Arad, România
ciovanm@uvvg.ro

the orientation of character. When shaping these personality traits through environmental education activities, one must emphasize the importance of practice and applied actions aimed to protect the environment, and in general, the practice of civic-moral education method.

Keywords: environmental education; eco-ethics; sustainable development; environmental issues; volunteering; moral values.

1. Introducere

Interesul crescând al educatorilor, cercetătorilor din domeniul științelor educației, al oamenilor de decizie în sfera politicilor publice de protecție a mediului înconjurător, al managerilor preocupați de conservarea și protecția mediului, este în strâns legătură cu sănătatea și bunăstarea umană – atât pe plan local/național, cât și la scară planetară, globală. Conștientizarea de către tot mai mulți oameni, din toate țările, a efectelor distructive ale crizei ecologice, care pun în pericol sănătatea, calitatea vieții oamenilor, conservarea biodiversității, evoluția istorică a civilizației umane, a condus la înțărirea convingerii educatorilor, specialiștilor în probleme de mediu, responsabililor politicilor educaționale privind mediul, că este necesară concentrarea atenției și eforturilor asupra optimizării curriculumului, începând cu cel național și până la cel al unităților de învățământ din toate ciclurile și formele de educație, și, în special, asupra sporirii eficienței/eficacității educației formale și nonformale relativ la mediu. Pe de altă parte, promovarea tot mai intensă în sfera opiniei publice a celei de-a treia generații de drepturi fundamentale ale omului – între care și dreptul omului la un mediu curat, bine conservat, a sporit pretențiile publicului larg față de autoritățile publice locale, naționale și internaționale care au responsabilități în domeniul rezolvării problemelor de mediu.

În aceste condiții, educația pentru mediul înconjurător, formal și informal, a devenit obiectul de cercetare multidisciplinar care a condus, începând cu anii 1960, la reforme curriculare, inovații didactice, crearea și promovarea de modele de activități menite să genereze performanțe superioare în opera practică de educație ecologică. De la o educație monodisciplinară, educația pentru mediul înconjurător a devenit treptat interdisciplinar, abordată sistemic și orientată de valori. Modernizările curriculare frecvente au inclus și valorificat – odată cu informațiile științifice despre om, societate, natură, mediu în ansamblu și relațiile dintre acestea privite în evoluția lor neîntreruptă, istorică – finalitățile educației pentru mediu, care și de realizarea acestora, punându-se un accent sporit pe participarea celor care învață, pe exerciții, activități practice organizate în clasă, coală sau înafara acestora (UNESCO – UNEP, 1985). În contextul internațional actual, educația ecologică se

apropie tot mai mult de conceptul de educație pentru dezvoltarea durabilă a Planetei, pentru economia și societatea verde.

În acest studiu ne propunem să demonstrăm că performanțele educației relative la mediu ar putea fi mai mari, ca urmare a valorificării într-o mai mare măsură a științelor socioumaniste, artelor, literaturii beletristice, esteticii, eticii, a metodelor și procedeele educației moral-civice – toate acestea fiind ghidate de o filosofie a valorilor ecologice, de o ecofilosofie. Este bine știut că autorul acțiunilor generatoare de poluare, degradarea mediului ambiental în diferite forme, dispariția de specii de animale și plante, pierderea frumuseții unor componente ale mediului abiotic, apariția de dezechilibre în funcționarea ecosistemelor, secătuirea irațională a unor resurse naturale etc., este omul. Prin urmare, omul este cel care trebuie remodelat prin intermediul educației ecologice, în conformitate cu un ideal educațional asumat. Rezultatul sintetic al educației ecologice este formarea la nivelul individului a personalității ecologice. Aceasta este orientată de valori morale, civice, estetice și ecologice, având o motivație intrinsecă și o voință puternică, atitudini de atașament și respect pentru mediul înconjurător natural, social, cultural și spiritual, astfel încât ea poate să ia în mod liber decizii în privința rezolvării problemelor de mediu, prin acțiuni specifice și implicare personală. O astfel de personalitate nu se va cantona într-un orizont teoretic, reflexiv, ci ea va fi capabilă de acțiune, de creație și inovație privind soluționarea problemelor de mediu; este o personalitate cu atitudini stabile față de mediu, care trece cu ușurință de la intenții la fapte, care își completează conștiința ecologică prin declanșarea activității personale potrivite în domeniul protecției, conservării mediului înconjurător.

Demersul teoretic-demonstrativ din acest articol este orientat de o filozofie a naturii și istoriei societății, a relațiilor omului cu societatea, cu mediul biotic și abiotic, aflate într-o dinamică istorică neîntreruptă, este confirmat de rezultatele unei cercetări empirice în cadrul căreia au fost utilizate metoda chestionarului, focus-grupul, tehnica Delphi, analiza de caz, conversația – în special cu tineri studenți și masteranzi, în vârstă de 20 – 30 ani.

2. Idealul educației ecologice din perspectivă etică -civică

Educația ecologică, cu toate variantele ei formale/ informale, din cadrul sistemului de învățământ și din afara acestuia, se desfășoară în armonie cu toate celelalte laturi ale educației (morală, intelectuală, profesională, economică, civică, estetică, igienică etc.), urmând să atingă finalități corespunzătoare stadiului atins de dezvoltarea socioeconomică, a științei ei,

tehnologiilor și culturii în ansamblu, sub orientarea, direcționarea unui ideal proiectat pe termen lung. Idealul educației ecologice sau scopul final al acesteia vizează „proiecția relativ perfectă a personalității ca finalitate a acțiunilor educative desvârșite” (Bontaș, 2008, p. 72), o anticipare relativ perfectă a profilului personalității ce urmează să fie format în complexul proces pe termen lung al educației ecologice.

Dacă vom accepta definiția personalității a lui Gordon W. Allport: „Personalitatea este organizarea dinamică în cadrul individului a acelor sisteme psihofizice care determină gândirea și comportamentul său caracteristic” (Allport, 1991, p. 40), atunci idealul educației ecologice constă, în esență, în formarea acelei personalități, la nivelul fiecărui individ supus acțiunilor de formare ecologică, ce va fi capabil, în cunoștință de cauză, să ia deciziile potrivite privind rezolvarea problemelor ecologice din mediul său natural, social, economic, politic, cultural-spiritual și să se implice practic în materializarea lor, în colaborare cu ceilalți membri ai comunității din care face parte. Din acest punct de vedere, întreaga educație ecologică desfășurată fie într-o unitate de învățământ, fie într-o regiune, un stat sau la nivel global, sub semnul idealului educațional adoptat, corelat cu proiectul „dezvoltării durabile” și cu cel de „economie verde”, cu lumea valorilor general acceptate în societate, cu respectul pentru drepturile fundamentale ale omului, în special pentru dreptul omului la un mediu curat, sănătos și echilibrat, și cu principiile democrației. Produsul final al educației ecologice este personalitatea ecologică a indivizilor care au beneficiat de serviciile educaționale specifice.

Personalitatea ecologică a omului contemporan ar trebui să fie, în calitate de subiect al acțiunilor de protecție și conservare a mediului, cea care își controlează și adaptează de bună voie activitățile proprii corespunzător cerințelor, standardelor ecologice contemporane, cea care conștientizează problemele de mediu, fiind capabil să găsească soluțiile potrivite, să elaboreze proiecte și să ia decizii adecvate în privința implementării acestora, să exprime atitudini critice în aprecierile propriilor fapte, cât și ale semenilor, să fie capabil de autoeducație și perfecționare continuă în domeniul ecologic. Profilul ecologic al personalității omului contemporan posedă în structura sa o conștiință ecologică, civică și morală privitoare la mediu, orientat de valorile și normele de drept ecologice, capacități, deprinderi, obișnuințe și abilități de a identifica și rezolva problemele de mediu, sentimente și atitudini pozitive față de tot ce poate contribui la conservarea echilibrului ecologic, protejarea naturii, la prevenirea fenomenelor de degradare a mediului și atitudini critice, active față de orice acțiune umană ce contravine normelor

juridice și ale eticii ecologice. Nucleul personalității ecologice este alcătuit din atitudini, caracteristici și voință eficientă – ca factori propulsori, dinamizatori ai conduitei ecologice. Un astfel de profil ecologic al personalității îl putem întâlni, concretizat într-o formă surmai mare sau mai mică, în cazul voluntarilor implicați frecvent în rezolvarea practică a unor probleme de mediu.

Persoanele care ajung să posede o conștiință și o conduită ecologice, în concordanță cu normele și valorile ecologice ale societății, vor acționa nu ca reacție la „comenzi” externe sau sub presiunea unor cereri venite din exterior, ci datorită unor mobiluri subiective interioare, datorită valorilor etice, civice și ecologice interiorizate în psihicul/ personalitatea individului și consolidate în procesul educației relative la mediu. Voluntariatul în domeniul rezolvării problemelor de mediu este o practică în societățile contemporane ce confirmă măsura în care educația ecologică și-a atins obiectivul final, gradul în care aceasta s-a apropiat de idealul asumat. Așa stând lucrurile, societatea va fi beneficiara comportamentelor ecologice ale unor cetățeni ghidați de valori și norme ecoetice, juridice liber asumate, structurate și interiorizate pe traseul educației; va fi beneficiara unor conduite ale cetățenilor și, reglate de sentimente, convingeri și atitudini stabile, de o motivație intrinsecă privind protejarea mediului și asigurarea dezvoltării durabile.

Idealul educației ecologice are dimensiuni morale, civice, juridice, economice, estetice, politice, istorice, spirituale și imaginative. Proiectarea sa valorifică resursele cunoașterii științifice monodisciplinare și multidisciplinare, în special din științele naturii, științele socioumaniste, juridice și ecoetice, luând în considerare nevoile obiective ale societății de azi, dar și ale generațiilor viitoare, obiceiurile de a trăi într-un mediu curat, nedegradat și tradițiile existente. Gradul de realism al idealului educației ecologice este dependent de toate acestea și, în mod special, de ancorarea sa în științele despre societate și mediu. Riscul de diminuare a realismului proiectului educațional depinde și de ecofilosofia adoptată de cei care definesc idealul. Indiferent de orientarea filosofică și de atitudinile autorilor, idealul educației ecologice are în structură și o doză variabilă de imaginar, de utopie, care este generat de aspirația oamenilor către perfecțiune, desvârșire (Iovan, 2002).

Axa idealului educației ecologice este de factură etică. Nici nu se poate altfel, pentru că a produce bine sau rău semenilor tăi de astăzi și de mâine, generației de azi și celor viitoare prin intermediul unor acțiuni nesbuite de distrugere sau de acțiuni raționale de refacere a mediului, de degradare sau de protejare a naturii, vizează domeniul relațiilor morale dintr-o societate umană. Modelul de personalitate proiectat în idealul educației ecologice are

în componența sa o latură direcțională, de orientare și coordonare a conduitei – aceasta este de natură axiologică, cuprinzând valorile general acceptate în societate, începând cu cele moral-civice: a face bine și a evita răul în relațiile omului cu mediul, inclusiv cu mediul sociocultural și spiritual; a respecta dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos și echilibrat; a promova orice fel de activități industriale, agricole, comerciale, medicale, culturale, religioase etc., care protejează mediul, biodiversitatea, frumusețile mediului abiotic, ordinea de drept, pacea socială, care nu fac rău oamenilor în prezent sau în viitor; a elimina răul din toate tipurile de activități umane ce conduc la poluare, încălzire globală, degradări ale mediului, dispariția de specii de animale și plante etc. prin respectarea legislației de mediu; a sancționa din punct de vedere juridic și moral faptele ce produc rău mediului și societății, ca parte a acestuia; a interveni eficient împotriva celor care subestimează sau neglijă importanța, din perspectiva viitorului, politicilor și comportamentelor ecologice; a preveni conflictele sociale, șrăcia, diferitele forme de degradare umană etc. Toate acestea, în calitatea lor de fapte ecologice, au dimensiuni moral-civice, sunt imperative etice și juridice, îmbrăcând forma datoriei morale liber asumate, destinate să coordoneze, să regleze comportamentele ecologice ale oamenilor.

Simul datoriei, convingerile și atitudinile personalității ecologice sunt rezultatul educației ecologice, al socializării indivizilor, al experiențelor sociale și individuale – uneori dureroase, cauzate de criza ecologică, de agenți economici, organizații, instituții și persoane fizice rufăcătoare în raport cu mediul sau de marile pierderi ale omenirii –, unele nereparabile, daune neimputate, sârărite de oameni mediului lor. Or, simul datoriei, convingerile și sentimentele omului privind starea optimă a mediului, a raporturilor societății cu natura constituie mobilurile interioare ale deciziilor și comportamentelor ecologice. Valorile ecologice, binele vizat de personalitatea ecologică constituie reperele esențiale ce ghidează luarea unor decizii în privința conduitelor, politicilor și strategiilor educației ecologice de orice fel și de pe oricare nivel; totodată, sunt repere pe baza cărora se fac evaluările acestora, în special a eficienței și eficacității lor. A fi moral în plan ecologic înseamnă a fi capabil să plasezi triumful binelui înaintea oportunității, utilității, satisfacțiilor de moment în realizarea acțiunilor ecologice, „înseamnă a face bine, chiar în situațiile în care acesta este în contradicție cu dorințele noastre” (Le Bihan, 1999, p. 6), înseamnă să fii răspunzător de ceea ce ai făcut ca subiect al acțiunilor ce pot afecta negativ mediul.

Idealul educației ecologice posedă dimensiuni civice, care se formează prin educația și experiențele civice, juridice relative la mediu, inclusiv la mediul

social, economic, cultural și spiritual. Personalitatea ghidată de valori ecologice conștientizează importanța respectării legislației mediului, a garantării drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv a dreptului la un mediu curat, echilibrat și protejat; are convingeri, atitudini democratice concretizate în susținerea activității statului de drept, în respectarea legilor de către toți cetățenii. La urma urmei, cunoașterea și respectarea legilor pentru mediu, adaptarea conduitei față de mediu la imperativele legilor reprezintă corolarul educației ecologice. Expresia „nimeni nu-i mai presus de lege”, inclusiv față de legile privind protecția mediului, este însoțită și funcționează în structura personalității ecologice ca atitudine, ca motivație intrinsecă menită să regleze comportamentele indivizilor față de mediu. Fără conștiință civică, fără aderență la valorile civice (libertate, dreptate, solidaritate, stat de drept, pluralism, democrație, toleranță etc.), fără crezul în supremația legii se lasă loc comportamentelor anarhice față de mediu, încălcării dreptului mediului – fapt incompatibil cu garantarea dreptului fundamental al omului la un mediu curat, bine conservat.

În esență în acest sens, idealul educației ecologice are „o valoare orientativă pentru tot ceea ce se întreprinde în direcția formării și educării omului” (Nicola, 1996, p. 177), a modelării personalității ecologice, dar și pentru evaluarea eficienței și eficacității proceselor ecoeducaționale. Măsurile de reformare a sistemului educației ecologice, deciziile privind modificările curriculare, alegerea de către cadrul didactic a metodelor, procedurilor și tehnicilor potrivite, perfecționarea personalului didactic implicat în domeniu, promovarea de noi politici ecoeducaționale nu pot fi adoptate fără luarea în considerare a idealului educației ecologice, a finalităților educației. Astfel, idealul pedagogic reprezintă și un reper managerial esențial pentru re proiectarea, reorganizarea activității de educație la toate nivelele sistemului și ale procesului de învățământ (Cristea, 1998, p. 211).

Personalitatea ecologică deșă vârșă se caracterizează prin deschidere, receptivitate față de noutățile ce apar în cunoașterea științifică despre mediu, în domeniul tehnologiilor utilizate în protecția mediului, în legislația mediului, pe care urmează să le valorifice în rezolvarea problemelor ecologice survenite în fluxul nesfârșit al relațiilor omului cu natura, cu tot ce-l înconjoară, al civilizației umane cu mediul ei. În acest context, personalitatea ecologică dispune de resurse motivaționale suficiente, de atitudini față de sine și față de semenii, care o determină să-și asume autoeducația permanentă în domeniu, eforturile de autoperfectare pe toată durata vieții.

3. Voluntariatul în acțiunile de protecție a mediului – criteriu sintetic de evaluare a performanțelor educației

Produsul cel mai relevant al educației ecologice îl reprezintă personalitatea voluntarului, care se manifestă în rezolvarea de probleme de mediu. Voluntariatul a luat amploare după anii 1970, în special în ultimele două decenii, începând cu SUA, Canada, Australia, țări din Uniunea Europeană și altele, fiind marcat de politicile ecologice implementate de guverne, de progresele înregistrate de educația ecologică desfășurată în sistemele naționale de învățământ, în diferite organizații de mediu, mass-media și Biserica.

În esență, voluntariatul poate fi definit ca asumarea și desfășurarea, din proprie inițiativă, a unei activități, de către orice persoană fizică, în folosul semenilor sau al societății, fără a pretinde sau a primi în schimb vreă contraprestație bănească sau materială de orice fel. Este voluntar acea persoană, care, fără nicio constrângere, decide să realizeze, să participe la o activitate ecologică, să ofere timpul său liber, competența, abilitățile, energia, eforturile sale pentru a face bine semenilor și, fără a urmări nici un fel de avantaje materiale sau fără a fi plătit. Voluntarii pot activa în cadrul unor organizații nonguvernamentale, instituții publice, organizații politice sau într-un cadru informal – atunci când sunt declarați, în mod spontan, acțiuni individuale sau de grup, care vizează rezolvarea unor probleme mai simple de protecție a mediului înconjurător, de prevenire a unor forme de degradare a mediului, de reacții critice la adresa celor care comit fapte de distrugere a mediului sau de sprijinire a unor organizații de protecție a mediului.

Definite astfel, acțiunile de voluntariat și voluntariat au semnificații etice și civice esențiale. Rezultă de aici faptul că educația ecologică nu poate fi eficientă, nu poate să atingă finalitățile decât ca o educație multidisciplinară, multiculturală, ca educație pentru drepturile omului, aflată în strânse conexiuni cu educația morală și civică. La rândul ei, educația moral-civică nu va fi completă fără formarea dimensiunilor ecologice ale personalității omului contemporan, fără însușirea culturii ecologice bazate pe atitudini pozitive față de mediu și pe crezul persoanei în dezvoltarea durabilă, în posibilitatea reală a edificării „societății verzi” și atașamentul pentru drepturile omului la un mediu înconjurător sănătos și echilibrat.

Asocierea moralei, civismului cu profilul ecologic al personalității omului contemporan este o necesitate obiectiv impusă de istorie, de evoluția

societății, de imperativele dezvoltării durabile, dar și de finalitățile generale ale educației. Conduita omului contemporan este reglată de un set de valori etice, civice și ecologice. De aceea, educația ecologică, în toate formele sale, la toate etapele de vârstă, în orice fel de conținut al ei, trebuie să se coreleze și integreze în sfera educației etice și civice. Omul, ca agent al unor practici ecologice, se comportă ca un bun cetățean, ca persoană responsabilă din punct de vedere moral.

În principiu, ideile de mai sus au fost confirmate de rezultatele obținute din prelucrarea datelor culese după aplicarea unui chestionar, a informanților obținute prin aplicarea tehnicii Delphi, a convorbirii, studiului de caz în relațiile cu studenții de la specializările tiințele ale educației, psihologie, drept și medicină. Chestionarul cuprinde șase întrebări (patru închise și două deschise) cu privire la necesitatea implicării cetățenilor în prevenirea și rezolvarea problemelor de mediu, importanța voluntariatului, trăsăturile de personalitate ale voluntarilor adevărați, cele principale de formare a personalității copiilor și tinerilor pentru a se putea implica în organizații și activități de voluntariat, implicit în cele de protecție a mediului ambiant. Eșantionul cuprinde 166 de subiecți, toți studenți, cu vârsta între 20-29 de ani. Din totalul acestora, 95,18 % conștientizează gravitatea efectelor crizei ecologice și necesitatea implicării personale în rezolvarea problemelor ecologice pe plan local și în viitorul exercițiu profesional; 72,28 % declar că s-au implicat în activități de voluntariat formal (21%) și informal (51,28 %).

Concluziile desprinse din analiza și prelucrarea datelor confirmă, în mod statistic-probabilist, ideile, principiile și evaluările exprimate în acest studiu. Astfel, majoritatea respondenților conștientizează importanța socială și pentru dezvoltarea personală a voluntariatului, în general, a educației ecologice, ca parte integrantă a procesului de formare moral-civică a copiilor și tinerilor. Astfel, 62,5 % din respondenți susțin că oamenii care posedă o educație ecologică solidă, având și un simț bine conturat al responsabilității, se implică activ pentru a-și asigura un mediu sănătos, echilibrat, pentru a salva Planeta; 61,4 % din cei chestionați susțin că doar acei oameni care au vederi largi, o viziune asupra evoluției Pământului și a viitorului acestuia, cei care în alegere își preiau viața pe Pământ, cei care vor să lase generațiilor viitoare un mediu bine conservat, resurse naturale, o societate lipsită de conflicte, bazată pe respectarea drepturilor fundamentale ale omului, sunt mai motivați decât ceilalți să se implice ca voluntari; 85,55 % din totalul celor chestionați susțin că nu este suficientă conștiința ecologică, nici cultura ecologică dobândită prin educație, pentru a deveni voluntar, pentru a-și deservi profilul personalității ecologice, nu este suficientă educația ecologică prin intermediul

tiințelor naturii pentru că aceasta nu poate deveni eficient fără valorificarea în procesul formativ a științelor despre om și societate, a științelor economice și juridice, a artelor și literaturii beletristice și, nu în ultimul rând, a eticii. Pentru această țintă este evident că voluntarii au un profil moral specific superior celui al semenilor lor, deoarece își dedică timp și energie să facă bine celorlalți, fără a urmări avantaje materiale, sunt mai altruiști și mai atașați de valorile civice.

La întrebarea: „Care credeți că sunt calitățile definitorii ale personalității voluntarilor adevărați?”, marea majoritate a răspunsurilor scot în evidență trăsături de voință și caracter, calități etice și civice ale personalității (am identificat peste 400 de cuvinte și expresii care semnifică însușiri morale ale personalității voluntarului), de felul următor: *au o moralitate superioară, posedă voință puternică, respect pentru semenii, sentimente de altruism, credință puternică în principiul creștin al iubirii aproapelui, dorința de a lăsa o lume mai bună urmașilor, spirit de echipă, seriozitate, sunt harnici și iubitori de natură, solidaritate cu semenii, posedă capacități empatice sporite, cumpănași, sociabili, dornici de o viață mai bună, simț civic, bunățate, compasiune, spirit de inițiativă, sunt dedicați schimbărilor și proiectelor de viitor, conduită ecologică și morală superioară, voință pentru a face fapte bune, sunt prieteni ai naturii, prețuiesc frumosul din natură, au capacitate sporită de a înfronța problemele de mediu și de a persevera pentru rezolvarea lor, au vederi largi și sunt atașați de valorile morale ale comunității, trăsături pozitive de caracter, sunt grijulii cu ei înșiși, cu ceilalți și cu natura totodată, motivele personale puternice, sunt bunici cetățeni, au dorința de a face bine semenilor și comunității, au sensibilitate sufletească sporită în raport cu natura, știu să îmbine plăcutul cu utilul în timpul liber, posedă spirit de sacrificiu, încredere în forțele proprii, generozitate, au un cult pentru mediul înconjurător, spirit de organizare, responsabilitate pentru soarta generațiilor viitoare, spirit critic și civic dezvoltat, patriotism, modestie, simplitate, nonconformism, bun gospodar, binevoitor, prieten al igienei mediului etc.*

Referitor la rolul factorilor care ar putea contribui la maximizarea rezultatelor muncii voluntarilor în domeniul mediului, 89,51% din respondenți consideră că dorința și motivația puternice de a face bine oamenilor și comunității reprezintă un astfel de factor; credința în suflul și atașamentul față de valorile morale (28,91% din eșantion); civismul de nivel înalt concretizat în simțul datoriei, în respectarea normelor morale și juridice cu privire la relația om-mediu – 65,06%; promovarea cu prioritate a intereselor colectivului, ale societății – 15,66% din totalul respondenților.

Referitor la calea principală de formare a personalității ecologice la copiii tineri, astfel încât aceștia să se implice în organizații și activități de voluntariat, să dobândească atitudini pozitive, stabile față de mediu și să ia decizii determinate de motivația intrinsecă, sunt înregistrate următoarele variante de răspunsuri: 57,83% din totalul respondenților susțin că formarea convingerilor și atitudinilor față de problemele de mediu rezultă nu atât din instruire, din formarea conștiinței ecologice, cât mai ales din organizarea de activități de protecție a mediului, de aplicarea practică; 53,01% din răspunsuri susțin că personalitatea ecologică a tinerilor este rezultatul educației ecologice, morale și civice; 28,91% apreciază rolul instruirii, cursurilor dezbaterilor publice pe teme ecologice și organizarea de activități de protecție a mediului înconjurător, la orice vârstă; 18,07% din totalul respondenților consideră că formarea conștiinței ecologice la tineri este calea principală de formare a personalității ecologice.

4. Concluzii

Atât demersul teoretic-demonstrativ, cât și cercetarea empirică efectuată pe un eșantion alcătuit din 166 de studenți, experiența didactică din ultimele decenii, acumulată în relațiile de comunicare cu studenți, masteranți și doctoranzi, ne conduce către câteva concluzii:

- Urmărind evoluția educației ambientale, începând cu anii 1970 și până în prezent, putem constata o îmbogățire, o dezvoltare calitativă a acesteia prin valorificarea în diferitele practici educaționale, la toate etapele de vârstă, în activitățile formale și nonformale, naționale și internaționale, a interdisciplinarității, crescând treptat rolul formativ al conștiințelor umaniste, al artelor, eticii, esteticii, al conștiințelor sociale și juridice. Dacă la începutul perioadei, educația pentru mediu se concentra pe transmiterea de cunoștințe din domeniul conștiințelor naturii, în ultimele decenii această s-a largit orizontal și obiectivele generale, concentrându-se pe formarea personalității ecologice. Educația ecologică, la toate vârstele, realizarea idealului acesteia sunt orientate de valorile morale și civice. Cercetările efectuate de noi scot în evidență majoritatea subiecților investigați (peste 67%) în elegența și susținerea astfel de paradigme a educației ecologice în lumea de azi.
- Dacă în anii 1970, obiectivele educației pentru mediu erau centrate pe cunoașterea conștiințelor naturii, pe formarea unei conștiințe ecologice rezultate din însușirea informațiilor științifice despre mediu, ulterior – după Conferința Internațională de la Tbilisi – 1977, și, mai ales, după cea de la Rio de Janeiro – 1992, finalitățile educației ecologice au fost redefinite pornindu-se de la reevaluarea sferei conceptului de mediu. Pe lângă

- biosferă și mediul abiotic, în conceptul de mediu au fost introduse mediul creat de om, civilizația materială, viaa socială, economică, sistemul de norme juridice și morale, cultura, mentalul colectiv, estetica mediului biotic și abiotic. Pe aceste teme au început să fie reformate curriculele sistemelor naționale de învățământ, ale instituțiilor educative, acordându-se un rol tot mai important contribuției științelor socio-umane, artelor, eticii, cunoașterii normelor juridice de protecție a mediului, esteticii ambientale.
- În mod gradual, de la un deceniu la altul, a avut loc un proces de democratizare a educației ecologice prin creșterea exponențială a numărului de beneficiari de toate vârștele și categoriile socio-profesionale, datorită introducerii în toate ciclurile de învățământ – de la cel preșcolar până la cel universitar și postuniversitar, datorită largirii și intensificării comunicării promovate de mass-media, în special de radio, televiziuni și Internet, de înmulțirea organizațiilor ecologiste. În prezent, populația Planetei este conștientă, în principiu, de importanța educației ecologice pentru edificarea societății verzi. Din cercetările noastre reiese că 95,18 % din respondenții susțin, cu argumente, utilitatea educației ecologice pentru realizarea obiectivelor dezvoltării durabile.
 - Idealul educației ecologice – ca reper orientativ pentru proiectarea politicilor de mediu, de perfecționare a activităților educaționale ambientale, a curriculumului național sau pentru alegerea metodelor, procedurilor și tehnicilor potrivite de formare și modelare a personalității ecologice, trebuie să își lărgască aria de cuprindere centrându-se pe personalitatea celor educați. Esențialul pentru proiectarea și definirea finalităților educației ecologice constă nu atât în formarea unei conștiințe ecologice, cât mai ales în formarea dimensiunilor axiologice ale personalității, interiorizarea valorilor moral-civice, a sentimentelor și convingerilor de atașament pentru mediu și de respingere a oricărui comportament individual sau de grup prin care pot fi aduse prejudicii mediului, în formarea și consolidarea atitudinilor, voinței și trăsăturilor de caracter – ca pivot al personalității ecologice. Din acest punct de vedere, putem fi de acord cu reevaluarea și valorificarea pedagogiei lui Pestalozzi, Durckheim sau J. Dewey – ceea ce înseamnă abordarea integrală a problemelor ecologice, învățarea lor prin informare, formarea de sentimente și convingeri, întărirea motivației intrinseci și a voinței de a le rezolva – toate concretizate în activități practice de rezolvare de probleme ecologice (Michel Kalff, 1977). Nu îmbogățirea cunoștințelor de ecologie garantează eficiența educației ecologice, ci, în cea mai mare măsură, formarea voinței, a capacității de reacționare. Într-un studiu UNESCO – 1985, se arată că studenții din câteva țări europene dezvoltate au atitudini

fa de mediu foarte dezvoltate, dar înclina ia de a ac iona pentru a rezolva problemele de mediu, de a fi activi în cadrul unor organiza ii de mediu, este foarte sc zut . Ruptura dintre con tiin a ecologic bogat a multor cet eni i lipsa de implicare în activit i practice de protec ie a mediului poate fi dep it prin schimbarea raportului dintre ponderea cunoa terii i cea a activit ilor ambientale practice în favoarea ultimelor i prin utilizarea prioritar a metodelor specifice educa iei moral-civice (metoda exemplului personal al educatorilor, dezbaterea ecoetic , analiza de caz, convorbirea moral , exerci iul, cooperarea în echipe, sanc ionarea moral pozitiv sau negativ etc.). Aceast perspectiv a educa iei ecologice este identificat i sus inut , în cadrul cercet rilor noastre, de peste 57 % din subiec ii chestiona i.

- Educa ia ecologic , în societatea de azi, trebuie proiectat i desf urat ca educa ie pentru drepturile omului, în special pentru respectarea dreptului la un mediu curat, nedegradat i bine conservat, la s n tate, la via i la pace, ca educa ie pentru dezvoltarea durabil i edificarea societ ii verzi. În acest context, educa ia ambiental ar putea deveni cu atât mai eficient cu cât se va conexa cu sfera larg a educa iei moral-civice i estetice – f r a- i pierde identitatea, cu cât va reu i s promoveze valorile umane general acceptate, adic ceea ce este Bine, Frumos, Drept, Legal în rela iile dintre oameni, dintre ace tia i mediul lor.
- Voluntariatul în domeniul ocrotirii i conserv rii mediului reprezint unul dintre criteriile sintetice de evaluare a eficien ei i eficacit ii activit ilor de educare ecologic , iar prototipul personalit ii voluntarului concretizeaz cel mai bine idealul educa iei pentru mediu deoarece starea actual a voluntariatului la scar planetar este precar , cu excep ia unor ri precum Olanda, Danemarca, Marea Britanie, SUA, Canada, Australia etc., fiind înregistrat un procent de sub 1% din popula ie (Nistor, L., 2009), iar în Uniunea European de 4% (European Commision, 2005), rezult ce perspective imense are educa ia ecologic în deceniile viitoare, ce raport exist între popula ia activ în organiza ii ecologice i cea inactiv , chiar dac aceasta din urm este informat în privin a viitorului Terrei i are o con tiin / cultur ecologic ampl .

REFERIN E BIBLIOGRAFICE

Albulescu, Ion. *Moral i educa ie*. Cluj-Napoca: EICON, 2008.

Allport, G. W. *Structura i dezvoltarea personalit ii*. Bucure ti: Editura Didactic i Pedagogic , 1991.

Cristea, Sorin. *Dic ionar de termeni pedagogici*. Bucure ti: Editura Didactic i Pedagogic , 1988.

- Dietz, T., Kalof, L., Stern, P.C. Gender, values, and environmentalism. În: *Social Science Quarterly*, 83: 353-372, 2002a.
- Dunlop, R.E. & Jones, R.E. Environmental concern: Conceptual and measurement issues. În: R.E. Dunlap, W. Michelson (eds.) *Handbook of Environmental Sociology*. Westport Greenwood Press, 2002, pp. 482-524.
- Du u, Mircea. *Politici publice de mediu*, Bucure ti: Univers Juridic, 2012.
- Elliot, Robert. Etic ecologic . În: *Tratat de etic* , Peter Singer (Ed.). Ia i: Polirom, 2006, pp. 313-322.
- Elliot, R. & Arran, G. (Coord). *Environmental Philosophy: A Collection of Readings*. Santa Lucia: University of Queensland Press, 1983.
- Etzioni, A. *The Moral Dimension: Toward a New Economic*. New York: The Free Press, 1988.
- Engleson, D. & Yockers, D. (Consults.). *A Guide to curriculum planning in environmental education*. Wisconsin Department of Public Instruction, 1994.
- European Comission. *Attitudes of European citizens towards the environment. Special Eurobarometer*, 2008, 68.2, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs_295_en.pdf.
- Guvernul României. *Strategia Na ional pentru Dezvoltarea Durabil a României*, 2008.
- Hoggan, J. *Climate cover-up*. Vancouver/Toronto/Berkeley : D./ M. Publisher. Inc., 2009.
- Iovan, Mar ian. Eco-Education: A Required Element of Public Policies for Sustainable Social and Economic Development. În: *Academicus International Scientific Journal*. IX, 2014, pp. 14-29.
- Lavieille, Jean-Marie. *Droit international de l'environnement*, 3^e edition, Paris: Editions Ellipses, 2010.
- Le Bihan, Christine. *Les grands problemes de l'ethique*. Paris: Editions du Seuil, 1997.
- Legros, Bernard & Delplanche, J.-N. *L'enseignement face a l'urgence ecologique*. Bruxelles: Ed. Aden, 2009.
- Mac, Ioan. *tiin a mediului*. Cluj-Napoca: Editura Europontic, 2003.
- Maxim, Aurel. *Ecologie general i aplicat* , Cluj-Napoca: Editura Risoprint, 2008.
- May, Theodore, S. Elements of Success in Environmental Education Through Practitioner Eyes. În: *The Journal of EE*, vol. 31, Nr. 3, 2000.
- Milton, K. *Environmental and Cultural Theory: Exploring the Role of Antropology in Environmental Discourse*, London: Routledge, 1996.
- Mircescu, E. *Educa ie ecologic i voluntariatul în protec ia mediului*. Funda ia pentru Cultur i Educa ie Ecologic ECOTOP & Centrul Na ional de

- Voluntariat PRO VOBIS, 2003, în http://www.repf.ro/uploaded/files/file_a9f19a36a6.pdf, pp. 55-103.
- Monnier, Claire. Crise ecologice et education. Vers une nouvelle position éthique dans le lien entre l'homme et la nature. În: *Revue d'éthique et de théologie morale*, 3 (no. 270), 2012, pp. 97-112.
- Needleman, Jacob. *De ce nu putem fi mai buni?* Traducere în limba română de Carmen Ion. București: Curtea Veche Publishing, 2008.
- Nicola, Ioan. *Tratat de pedagogie colară*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1996.
- Nistor, Laura. *Sociologia mediului înconjurător. Aplicații privind atitudinile și comportamentele în România*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2009.
- Orr, D.W. *Ecological Literacy: Education and the transition to a postmodern world*. SUNY Press, 1992.
- Pan, C. *Salvați planeta Pământ*. București: Fundația Terra Mileniul III, 2000.
- Pârnuș, Constantin. *Ecologie generală*. București: Editura Tehnică, 1999.
- Puia, I., Soran, V., Ardelean, A., Maior, C., Puia, C.I. *Elemente de ecologie umană*. Arad: Vasile Goldi University Press, 1999.
- Rajsp, Martina & Fosnaric, Samo. Environmental Education and Its Impact on Children. În: *Croatian Journal of Education*. Vol. 16, No. 1, 2014, pages: 119-148.
- Stern, P.C., Dietz, T., Abel, T., Guagnano, G.A., Kalof, L. A value – belief – norm theory of support social movements: the case of environmentalism. În: *Human Ecology Review*, 6: 81-97, 1999.
- Sylvan, R. *A Critique of Deep Ecology*. Canberra: Research School of Social Sciences. Australian National University, 1985.
- Schultz, P.W., Shriver, C., Tabanico, J.J., Khazian, A.M. Implicit connections with nature. În: *Journal of Environmental Psychology*, 24: 31-42, 2004.
- Toth, Maria. *Mediul înconjurător în educație: educație ecologică, educație pentru mediu sau educație privind mediul?*. Cluj-Napoca: Editura Studium, 2002.
- UNESCO – UNEP. *International Environmental Education Programme, Series 17. A Comparative Survey of the Incorporation of EE into School Curricula*, ed. UNESCO, 1985.
- UNESCO. *International Strategy for Action in the field of Environmental Education and Training for the 1990s*. 1987: Nairobi/Paris: UNESCO, 1987.
- UNESCO. *L'éducation relative à l'environnement: Principes D'enseignement et D'apprentissage: Programme international d'éducation relative à l'environnement*. UNESCO – PNUE, No. 20, 1986.
- Videanu, G. *Educația la frontiera dintre milenii*. București: Editura Politică, 1988.